

Siyaset Nedir?

Temel kavramlar ve güncel tartışmalar

Iain MacKenzie Kent Üniversitesi'nde çağdaş siyaset felsefesi ve eleştirel düşünce geleneği üzerine dersler vermektedir. Glasgow Üniversitesi'nde tamamladığı doktora çalışmasının ardından Queen's, Belfast ve Middlesex üniversitelerinde siyaset felsefesi dersleri veren MacKenzie, özellikle Foucault ve Deleuze gibi post-yapısalcı düşünürlerin eleştirel mirası ve eleştirel düşünce geleneğinin güncel sorunları üzerine yaptığı çalışmalarla tanınmaktadır. Yayımlanmış altı kitabı ve çok sayıda makalesi bulunan MacKenzie en son 2018 yılında *Resistance and the Politics of Truth: Foucault, Deleuze, Badiou* adlı esere imza atmıştır. *Siyaset Nedir?* yazarın Türkçedeki ilk kitabıdır.

Siyaset Nedir?

Temel kavramlar ve güncel tartışmalar

Iain MacKenzie

Özgün adı

Politics: Key Concepts in Philosophy

© Iain MacKenzie, 2009

© Metropolis Yayıncılık, 2021

ISBN 978-605-06781-0-9

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının izni olmaksızın mekanik ya da elektronik hiçbir yolla çoğaltılamaz ve başkalarına iletilemez. Tüm hakları saklıdır. Eserin hakları Nurcihan Kesim Telif Ajansı aracılığıyla Bloomsbury Publishing'den alınmıştır.

İngilizce aslından çeviren: Uğur Gezen

Yayına hazırlayan: Onur Öztürk

Düzeltili: Cansen Mavituna

Kapak tasarımı: Beste Doğan

Baskı ve cilt: Ana Basın Yayın

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622. Sk. Güven İş Merkezi No:6/13

Bağcılar / İstanbul Tel: (212) 446 0599

Sertifika no: 20699

Birinci baskı: Mart 2021

Metropolis Yayıncılık

Hobyar Mah. Cemal Nadir Sk. No:16/27 Çağaloğlu 34112 İstanbul

(212) 511 9102 | info@metropoliskitap.com

www.metropoliskitap.com

Sertifika no: 47890

Siyaset Nedir?

Iain MacKenzie

Çeviri: Uğur Gezen

METROPOLIS

İçindekiler

	Teşekkür	7
	Giriş	9
	Siyaset Nedir?	
	Yönetim, yönetişim ve yönetimselleşme	
	Siyaset felsefesinin normları ve çeşitlilikleri	
	Siyasal olan ve siyasallaştırma	
I	Otorite ve Özgürlük	33
	Mutlak otorite	
	Otoritenin sınırları	
	Bireysel özgürlük	
	Özgürlük ve genel irade	
II	Devlet ve İktidar	71
	Kapitalist devlet	
	Erkek egemen devlet	
	İktidarın üç boyutu	
	İktidar ve normalleşme	
III	Toplumsal Adalet ve Eşitlik	99
	İyi hayat	
	Değer çoğulculuğu	
	Hakkaniyet olarak adalet	
	Yetkilenme olarak adalet	
	Bakım ve adalet	
	Faydanın dönüşü	

IV	Demokrasi ve Siyasi Düzen	133
	Demokrasi ve kargaşa Demokrasi ve siyasi katılımın değeri Liberal demokrasinin sancılı doğumu Temsili demokrasiden müzakereci demokrasiye Agonizm ve siyasi düzen	
V	Kültür ve Eleştiri	159
	Kültür tartışmalarının arkaplanı Birincil değer olarak kültür üyeliği Azınlık kültürleri ve kadın hakları Kadınlar, kültür ve kimlik Ufukların birleşimi Öznelerarasılık ve tanıma siyaseti	
	Sonuç: Kimlik, Farklılık ve Siyaset Felsefesi	183
	Fransız feministlerin kimliğe dair eleştirileri Toplumsal cinsiyet meselesi Farklılık sınavı Siyaset felsefesinde farklılık Farklılık ve siyaset felsefesi	
	Kaynakça	213

Teşekkür

Bu kitap, bana ne işle uğraştığımı soran ve “siyaset felsefesi” cevabını verdiğimde şaşırان, afallayan, meraklanan, gülümseyen ve kim bilir daha neler düşünen tüm aile fertleri, dostlar, öğrenciler ve meslektaşlar için yazıldı. Burada adını sayamayacağım kadar çok insana teşekkür borçluyum; bu kitabı aslında yıllar boyu çeşitli sofralarda, dost meclislerinde, kafelerde ve seminer odalarında yaptığımız tadına doyumaz muhabbetler için teşekkürüm olarak kabul edin. Bu kitap, aynı zamanda siyaset felsefesi üzerine kendi başına okumak isteyen herkese açık davetiyedir. Umarım bu kitapla sizleri de siyaset felsefesiyle uğraşmaya teşvik edebilirim. Göreceğiniz üzere, siyaset felsefesiyle uğraşmak için illa akademik camiaya dahil olmanız gerekmiyor. Ne işle uğraşırsanız uğraşın, gündelik hayatınızda siyasi fikirleri keşfettiğiniz sürece siyaset felsefesiyle uğraşıyorsunuz demektir.

Bu kitap yavaş yavaş şekil alırken bana verdikleri cesaret, tavsiye, destek ve gösterdikleri olağanüstü sabır için editörlerim John Mullarkey ve Caroline Williams ile yayıncılarım Sarah Campbell ve Tom Crick'e teşekkürlerimi sunarım.

Bu kitabın yayına hazırlanması esnasında arkamda muazzam bir uzman desteği vardı. Titiz yorumları ve yapıcı eleştirileri için Anna Cutler, Caleb Sivyer ve Martin Larsson'a içten teşekkürlerimi sunuyorum. Anna, Kathryn ve Sam bana halen ilham veriyorlar. Dahası, bu projede bana yardım ederken gösterdikleri sevgi ve destek, beklentimin ötesindeydi. Robin Cutler, bu kitabı yazarken bana destek vermenin yanı sıra ferasetli, anlayışlı ve ilham verici bir okur ve eleştirmen oldu. Robin, bu kitabı sana ithaf ediyorum.

Giriş

Gordon Brown, Tony Blair'den boşalan İşçi Partisi liderliği ve Birleşik Krallık başbakanlığı koltuğuna oturduğu 2007 yılının eylül ayında kamuoyuyla istişareyi yaygınlaştırma ve “yeni bir tür siyaset” oluşturma planını duyurdu (Brown, 2007). “Devletler ile piyasalar arasında kısır bir çekişme”ye dayalı “eski siyaset”in kamu hizmetlerini, toplulukları ve aileleri aşındırmakta olduğunu; iktidarın “en geniş beceri çeşitliliği”ni gerektirdiğini, bu çeşitliliğin parti siyaseti ayrımlarıyla kısıtlanmaması gerektiğini belirten Gordon, bu yeni idarenin, parti çizgilerini açacak ve böylece yurttaşları tabanda daha sağlam bir şekilde harekete geçirecek bir “ortak amaç siyaseti” yaratmayı hedeflediğini vurguladı. Bu konuşmayı takip eden günler ve haftalarda muhalefet liderleri, yorumcular, sıradan partililer ve siyaset uzmanları söyleyeceklerini söylediler; konuşmanın ardından doğan tartışmanın eski moda bir parti siyaseti tadı verdiğini istihza etmeden belirtebiliriz. Siyasetle ilgilenmeyi, “liderlerimiz”in son demeçlerini irdelemekten ibaret görmeyenler bu duruma pek şaşırmasa da, Brown'ın *yeni* siyaset türü Batı siyasi düşüncesinin ana temalarını o kadar güçlü

bir şekilde anımsatmıştı ki adeta “yeni” kelimesinin anlamı tehlikeye girmişti. Mesela yetenekli kişilerin ortak amaç uğruna iktidara gelmesi gerektiği fikrinin kökleri, Platon’un MÖ 4. yüzyılda yazdığı, genel olarak Batı kanonunun ilk siyaset felsefesi eseri kabul edilen *Devlet*’e kadar gider. Buna ek olarak kamuoyu katılımını genişletme ve derinleştirme fikrinin siyasi düşüncedeki köklerine en azından Roma dönemi yurttaşlık-cumhuriyetçilik geleneğinde rastlanabilir. Benzer şekilde, devlet ile (serbest) piyasa arasındaki ilişki de en azından modern çağın ilk yıllarından beri siyaset düşüncesine hakim olmuş bir meseledir; bunun sebeplerinden biri, devlet ile piyasanın birbirinden ayrı tarihsel gelişmelerinin şimdilik yoğun bir “birlikte evrim” diyebileceğimiz bir gelişmeyi işaret etmesidir. John Locke’un *Yönetim Üzerine İkinci İnceleme*’de ortaya koyduğu doğal özel mülkiyet hakkı savunusu ve Karl Marx’ın tüm eserlerinde özel mülkiyetin yabancılaştırıcı etkilerine getirdiği sert eleştiriler, bu uzun soluklu tartışmanın nispeten daha bariz referans noktalarından yalnızca ikisidir. Bu örnekler, siyaset üzerine düşünmenin, işitilen her siyasi açıklamaya düşünmeden verilen tepkilerle karıştırılmaması gerektiğini bizlere hatırlatıyor. Aslına bakılırsa siyaset üzerine düşünmek, 2000 yıldır süregelen bir diyaloga dahil olmaktır. Bu diyalogda yer almak ise, siyasetin partiler arası didişmeden çok daha fazlası olduğunu fark etmektir. Son olarak, bu diyalogda söylenenleri anlamaya ve bu diyaloga bizzat katkıda bulunmaya çalışmanın siyaset üzerine felsefe yapmaya başlamak anlamına geleceğini belirtelim. Elinizde tuttuğunuz kitabın hedefini de bu anlamda somutlaştırabiliriz: Siyaset felsefesi alanında yüzlerce yıldır süregelen diyalogun bir parçası olmak için gereken özgüveni okurlara sağlamak.

Siyaset üzerine felsefe yapmak, şüphesiz siyasi düşüncenin gündelik gelgitlerinin ötesinde düşünmek anlamına gelir. Fakat şu da bir gerçek ki siyaset felsefesinin ayaklarını bastığı zeminde güncel meseleler, toplumsal hareketler ve tartışmalar daima bulunmalıdır. Siyaset felsefesine siyasi niteliğini veren, olup bi-

tenlerle bağlantılı olma ve müşterek yaşantımızın sürekli değişen koşullarını anlama arzusudur bir bakıma. Gordon Brown, söz konusu konuşma esnasında siyaset felsefesinin gündeminden düşmeyen sorunlara (belki de farkında olmadan) değinmiş olsa da, söyledikleri siyasi düşünceler tarihindeki pek çok mühim şahsiyetin kafasını karıştıracak toplumsal ve siyasi meselelere yanıt olarak da görülmelidir. Brown'ın topluluğun içkin değerine yaptığı vurgu, klasik yazarların eserlerinde yoğun bir şekilde yankı bulsa da, gününün acil meselelerine bir karşılık olarak da okunmalıdır. Çokkültürlülük, iklim değişikliği ve terörizm gibi yeni olgulardan doğan meseleler bunlardan sadece birkaçı. Dolayısıyla, klasikler ile kurulan bir diyalog olmakla beraber siyaset felsefesinin kendi çağımız, mevcut durumumuz ve hususi bir siyasi çevreyle bir diyalog olması gerektiğini de aklımızda tutmamız gerek. Bunu bilmek, bence diyalog halinde olduğumuz ahbablarımıza söyleyecek bir şeyimiz olabileceği fikrini daha rahat kabullenmemize yardımcı olur.

Çağdaş siyaset düşüncesinde bulunacak zenginlikler üzerine düşünmenin yollarından biri bu. Çağdaş siyasi düşünürler yeni meseleleri eski tanımlara uygular, eski kavramları yeni sorunlar ışığında inceler, yeni sorunlar için yeni kavramlar geliştirir ve daha birçok şey yapar. Birkaç örnek vermek gerekirse: Birbirlerinden epey farklı olmakla birlikte aynı ölçüde makul olan “iyi hayat” tasvirlerini içermek zorunda kalan adalet kuramına getirdiği yaratıcı yaklaşımıyla John Rawls; topluma yayılan iktidar ağlarının davranışlarımızı nasıl “disipline soktuğu” ve “normalleştirdiği”ne dair girift analiziyle Michel Foucault ya da cinsiyetin toplumsal inşası üzerine çığır açan çalışmalarıyla Judith Butler. Kısacası, çağdaş siyaset felsefesi dimdik ayaktadır ve gerek klasik sorunlarla gerekse de bir dizi yeni sorun ve yenilikçi kuramsal paradigmlar üzerine yeni düşünme şekilleriyle cebelleşmeye devam etmektedir.

Siyasi düşünürlerin gündemden düşmeyen meselelerle olduğu kadar nevezuhur meselelerle de uğraşmaları gerektiğini kabul

etsek bile, bunun siyaset felsefesinin vazifesi üzerine düşünmenin çok soyut bir yöntemi olduğunu pekâlâ söyleyebiliriz. Şimdilik klasiklere dönersek, siyaset felsefesine geniş bir Platoncu perspektiften bakıp siyaseti anlamanın ve yürütmenin temelini felsefe olduğunu düşünenler olduğu kadar, daha Makyavelci bir saikten beslenerek siyaset üzerine düşünürken ebedi hakikatler ve “hayali cumhuriyetler” üzerine felsefe yapmanın yanıltıcı ve tehlikeli yollarına girilmemesi gerektiğini iddia edenleri de görürüz. “Gerçekçi” siyaset felsefecisi kendi görevini siyasetin nasıl işlemesi gerektiğinden ziyade nasıl işlediğine dair bilgi vermekle sınırlayabilir. Siyaset felsefesine getirilen Platoncu yaklaşımın siyaseti felsefeye tabi kıldığı öne sürülebilir; öte yandan Machiaveli’nin gerçekçiliği, yerinden ettiği felsefenin tahtına siyasi pragmatizmi yerleştirir. Derin ve karmaşık çıkarımlarına saygımdan burada bir kez daha ciddi olarak ele almayacağım bir konuya değinmeyi göze alarak, siyaset ile felsefe arasındaki ilişkiye (hangisi üste yerleştirilirse yerleştirilsin) hiyerarşik bir ilişki gözüyle bakmaktan kaçınılmasını tavsiye ederim. Siyaset felsefecilerinin gerçekten de siyasetin felsefi tabiatını soruşturması gerektiğini kabul edip, yine de aynı zamanda siyaset hayatının sorduğumuz felsefi soruların tabiatını ne şekilde etkilediğiyle de ilgilenmek zorunda olduklarını itiraf etmeliyiz. Bunu bu şekilde ifade ederek, “siyasi hayatın (sözde) ebedi hakikatleri” ile “ebedi hakikat (olabilecek ya da olamayabilecek şeylerin) siyasi hayatı” arasındaki ilişki üzerine düşünmenin, esasen siyaset felsefesiyle uğraşırken *yaptığımız şey* olduğunu söyleyebiliriz. Kısacası siyaset felsefesi, siyasi hayat üzerine felsefe yapmak ile bu felsefi iddiaları doğrudan siyasileştirme talepleri (ki bu talepler genellikle çekişme halindedir) arasındaki müzakeredir. Bu müzakerenin bir o yana bir bu yana gidip gelişi, bu kitap boyunca süregelen kavramsal tanımlamalar, tartışmalar ve düşünürlerin akıntısına, sizi siyaset felsefesinin engin denizinde kıyıya taşımayı amaçlayan akıntıya ters yönde bir dip akıntısı sağlar.

Siyaset nedir?

Bu alengirli soruya cevap vermek üzere öncelikle siyasete bir tür insan faaliyeti, biz insanların yaptığı bir şey olarak bakacağız. Bunun daha şimdiden itiraza açık bir iddia olduğu muhakkak. Mesela bazı yüksek primat türleri, siyasi diyebileceğimiz davranışlar sergiliyor olabilirler (Waal, 1982). Daha genel olarak tabiat da içkin bir değere sahip olabilir ve bu nedenle nasıl davranmamız gerektiğine dair “hak talepleri” olabilir onun da. Dolayısıyla sırf kendi menfaatimiz için değil, saygıyı hak ettiği için de tabiata saygı duymak (bilhassa tabiatın sürekliliğini sağlamak) vazifemiz haline gelebilir (Naess, 1989). Bunların her birinin sayısız yaratıcı siyasi düşünceye kaynaklık etmiş meseleler olduğuna şüphe yok. Ancak şimdilik siyasetin insan boyutuna odaklanırken bunları bir kenara bırakabiliriz. Üstelik, siyaset felsefesini yönlendiren başlıca beşeriyetçi varsayımları kavradıktan sonra, bu gibi varsayımları daha iyi sorgulayacak ve sınayacak bir konumda olacağız. (Bu kitap boyunca, bilhassa tanımlanabilir bir “insan tabiatı” olduğu fikrini sorgularken bu varsayımların unsurlarına rastlayacağız.)

Bir insan faaliyeti olarak ele aldığımızda, siyaset ne tür bir faaliyetdir? İlk olarak siyaseti birlikte yaptığımız bir şey gibi düşünüyoruz. İssız adada tek başına kalan kişinin siyasi faaliyette bulunduğu söylenemez, çünkü etkileşimde bulunacağı başka kimse yoktur. Görünüşe göre, siyaset yapmak için en az iki kişi gerekiyor. Bununla birlikte, insanlar arasındaki tüm etkileşimleri genel bir siyasi faaliyetler sepetine atmamız da mümkün değil (dolayısıyla, siyasi faaliyet en az iki kişiyi *gerektirir* fakat bu *yeterli* koşul değildir diyebiliriz). Ancak, siyaset felsefecilerinin görüş ayrılıklarına ne kadar yatkın olduklarını göstermek için şunu da belirteyim: Ben bu ifadeyi dile getirir getirmez Adrian Leftwich’in formülasyonundan farklı bir görüş belirtmiş oluyorum. Leftwich’e göre “siyaset, insan davranışının evrensel ve yaygın bir suretidir; iki ya da daha fazla insanın resmi ya da gayri resmi, umumi ya da hususi herhangi bir toplu faaliyete giriştiği her yerde bulunabilir” (2004: 100). Ben, siyasi olmayan diğer kolektif insan faaliyeti